

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА, ІСТОРІОГРАФІЇ
ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан історичного факультету

_____ **В.І. Мільчев**
(підпис) (ініціали та прізвище)
«_____» _____ 2020

**ІСТОРІЯ СКАРБІВ: АНТИКВАРІАТ ТА
КОЛЕКЦІОНУВАННЯ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки *бакалавра*
денної та заочної форм здобуття освіти
спеціальності *032 Історія та археологія*
освітньо-професійна програма *Історія*

Укладач: Іріюглу Ю. І., к.і.н., доцент, доцент кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри джерелознавства,
історіографії та спеціальних історичних
дисциплін

Протокол № 1 від _____ 2020 р.
Завідувач кафедри джерелознавства,
історіографії та спеціальних історичних
дисциплін

_____ **Ю. І. Головка**

Ухвалено науково-методичною радою
історичного факультету

Протокол № 1 від _____ 2020 р.
Голова науково-методичної ради
історичного факультету

_____ **Р. Б. Шиханов**

Погоджено
з навчально-методичним відділом

_____ **Л. О. Нестеренко**

Погоджено з навчальною лабораторією
інформаційного забезпечення
освітнього процесу

2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки	Кількість кредитів – 4	Дисципліни вибору вищого навчального закладу	
		Цикл професійної підготовки	
Спеціальність: 032 Історія та археологія	Загальна кількість годин – 120	Семестр:	
		3-й	
Освітньо-професійна програма: Історія	Змістових модулів – 6	Лекції	
		28 год.	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 14	Практичні	
		28 год.	
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		64 год.	
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія скарбів: антикваріат та колекціонування» є засвоєння знань з історії вивчення культурних цінностей та їх атрибуції, визначення особливостей сприйняття поняття «скарб» в різні історичні епохи та наділення його соціокультурним змістом, відображення поняття «скарб» в міфологізованих і побутових традиціях різних народів Європи, окреслити семантичне значення «антикваріату» в суспільстві, розкрити науково-прикладний підтекст процесу колекціонування та основні тематичні напрямки його реалізації, вироблення компетентностей по виокремленню культурних цінностей та проведенню аналітичної роботи щодо їх атрибуції, застосування знання в практичних ситуаціях, презентації та обговорення результатів наукових досліджень.

Основні завдання вивчення дисципліни «Історія скарбів: антикваріат та колекціонування»:

– ознайомитися з основними етапами та особливостями побутування в культурному полі різних епох явища «скарбу»

– навчитися працювати з предметами антикваріату та предметами колекціонування як культурними цінностями;

– розуміти особливості соціокультурної інформації антикваріату та предметів колекціонування як відбитків культури історичної епохи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.	ПРН 1 формується у процесі вивчення історії технологій документування, історичних умов та обставин виникнення документів та документних систем. Включений до всіх контрольних заходів.
ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.	ПРН 2 формується у процесі вивчення історії технологій документування, історичних умов та обставин виникнення документів та документних систем. Включений до всіх контрольних заходів.
ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.	ПРН 4 формується у процесі вивчення кожної теми, оскільки кожна тема передбачає засвоєння нової термінології з різних галузей історичних знань. Володіння науковою термінологією є складовою тестового контролю.
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	ПРН 5 формується на практичних заняттях, які передбачають безпосереднє опрацювання різних видів документів, встановлення їх походження, опису матеріальної складової і т. д. Оцінюється за результатами виконання практичних завдань.
ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.	ПРН 8 формується на практичних заняттях, де передбачено складання есе, представлення результатів вивчення конкретних документів, аналізу їх структури та змісту. Оцінюється за результатами виконання практичних завдань.

Міждисциплінарні зв'язки. Успішне вивчення навчальної дисципліни «Історія скарбів: антикваріат та колекціонування» базується на знаннях з таких дисциплін:

1. Спеціальні історичні дисципліни – при розкритті тем «Антикварність як суспільна та культурна категорія», «Колекціонування як вид наукової діяльності: цілі та напрямки», «Предметне спрямування колекціонування: напрямки та проблематика».

2. Історія Стародавнього Сходу, Історія стародавньої Греції та Риму, Історія середніх віків та раннього нового часу – для висвітлення тем «Поняття «скарб»: міфологія, культура, політика», «Предметне спрямування колекціонування: напрямки та проблематика», «Антикваріат в економічному вимірі: інвестиції та накопичення», «Колекціонування: суспільно-політичні та геополітичні виміри».

1. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Скарб як культурний феномен

Поняття «скарб» та його тлумачення. Скарби в народних легендах та традиціях. Культурна складова пояснення питання збагачення – скарб як доленосна подія (прокляття, подарунок, нагорода, тягар). Скарби в європейській традиції народних сказань. Скарби України в історичному контексті. Народні міфологеми – козацькі скарби, чумацькі скарби, татарські скарби. Система народних вірувань щодо функціоналу скарбу. Персоналізація скарбу в народних легендах (князі, гетьмани, воєводи тощо). Трансформації уявлень про скарб (матеріальна цінність) в індустріальному суспільстві. Культурна цінність та її матеріальний еквівалент. Питання етики капіталізму та скарби: співвіднесення накопичення капіталу та успішності. Пошуки скарбів, як культурна та комерційна діяльність. Наукове підґрунтя шукачів скарбів: стратегія та наслідки. Формування галузі антикваріату як виду економічної діяльності. Антикваріат як культурна цінність та спадок. Стратегії збереження культурного спадку у форматі антикваріату.

Змістовий модуль 2. Поняття антикварності

Поняття «антикваріат» та його походження. Формування уявлень про культурну та історичну цінність. Антикваріат як культурне надбання. Антикварність як суспільна та культурна категорія. Формування систем нормативних та організаційних заходів щодо збереження культурних цінностей. Антикварна діяльність та її культурне й комерційне спрямування. Оформлення галузі антикварної діяльності. Розробка теоретичного обґрунтування процесу збереження антикваріату.

Змістовий модуль 3. Колекціонування як наукова діяльність

Колекціонування як вид наукової діяльності: цілі та напрямки. Функція популяризації наукового знання колекціонерами. Явище колекціонування та його розвиток в історичному контексті. Селекція предмету колекціонування як науковий експеримент. Приватне колекціонування: поява та напрямки, тенденції. Колекціонування як форма суспільної поведінки. Матеріальні та нематеріальні форми колекціонування. Музейні колекції як стандарти колекціонування. Типи та види колекцій. Проблематика селекції та атрибуції предметів колекціонування. Предметна репрезентація предметів мистецтва та культури, історичної епохи.

Змістовий модуль 4. Колекціонування: предметна складова

Предметна складова процесу колекціонування. Перелік предметів колекціонування, їх соціокультурна обумовленість. Предмет колекції: матеріальні та нематеріальні. Правила та принципи побудови колекції. Перші приватні колекції як прояв соціокультурних трансформацій. Коштовності як перші колекції. Зібрання зброї як колекція та прояв аристократичності. Предмети побуту як предмет колекції. Порцеляна та скляні вироби в колекціях. Букіністика як форма колекціонування. Поштові марки та листівки як предмет колекції. Іграшка як предмет колекції. Нормативно-правові акти як предмет колекції. Не предметні колекції. Збірки анекдотів, приказок, загадок, віршів. Проблематика обмінного фонду та співпраці. Формування ринку колекціонерів та антикваріату. Спеціалізовані видання для колекціонерів та антикварів. Тематичні електронні ресурси та блоги як інформаційно-консультаційні заходи. Неоколекції – як прояв соціокультурних змін в

суспільстві. Зміни в наборі предметів колекціонування – відео-ігри та електронний контент. Сучасне колекціонування як відбиток соціальної/антисоціальної поведінки. Соціально-психологічні складові вивчення явища колекціонування.

Змістовий модуль 5. Антикваріат як економічна категорія

Капіталізація поняття антикваріату. Розвиток капіталістичних відносин та комерціалізація антикварної діяльності. Антикваріат як товар та капіталовкладення. Співвідношення культурної та матеріальної цінності антикваріату. Формування ринку антикваріату. Специфіка функціонування ринку антикваріату та проблематика ціноутворення. Аукціони як форма організації комерціалізованої антикварної діяльності. Уявлення в суспільстві про антикваріат як про накопичення капіталу. Відомі в світі аукціони антикваріату: їх діяльність та нормативно-правові аспекти.

Змістовий модуль 6. Колекціонування в суспільно-політичному контексті

Поняття колекцій та їх культурна цінність. Музейні та приватні колекції: протиставлення чи співпраця. Соціокультурні фактори селекції предметів колекціонування. Поняття моди та суспільного запиту на колекціонування та антикваріат. Ревіталізація історичних традицій через колекціонування. Колекціонування та питання історичної пам'яті. Антикварні колекції як фактори суспільно-політичних та геополітичних відносин. Приватне колекціонування та суспільно значимі предмети: доступність, популяризація, благодійність. Співпраця державних органів влади та приватних колекціонерів в просуванні суспільно-політичної складової громадського життя..

2. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, годин		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, годин		Практичні заняття, годин				Теоретичні завдання, балів	Практичні завдання, балів	Усього балів
			денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна			
1	15	8 / 2	6		6		5		3	6	9
2	15	6 / 2	4		4		6		3	6	9
3	15	8 / 2	4		4		6		3	9	12
4	15	6 / 2	6		6		5		3	6	9
5	15	8 / 0	4		4		6		3	9	12
6	15	8 / 0	4		4		6		3	6	9
Усього за змістові модулі	90	42 / 8	28		28		34		18	42	60
Підсумковий семестровий контроль – екзамен	30								30	10	40
Загалом	120										100

3. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Поняття «скарб»: міфологія, культура, політика	6	
2	Антикварність як суспільна та культурна категорія	4	

3	Колекціонування як вид наукової діяльності: цілі та напрямки	4	
4	Предметне спрямування колекціонування: напрямки та проблематика	6	
5	Антикваріат в економічному вимірі: інвестиції та накопичення	4	
6	Колекціонування: суспільно-політичні та геополітичні виміри	4	
Разом		28	

4. Теми практичних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Скарби як культурна та соціальна складова суспільного буття	2	
	Міфологізація скарбів як процес сакралізації	2	
	Легендарні скарби як складова народної традиції	2	
2	Антикваріат як культурне надбання	2	
	Антикварна діяльність як охорона пам'яток культури та історії	2	
3	Колекціонування як вид наукової діяльності: цілі та напрямки.	2	
	Музейні та приватні колекції: стандарти та методи	2	
4	Предметний аспект колекціонування: матеріальний та нематеріальний	2	
	Питання обмінного фонду колекціонування та співпраці	2	
	Неоколекції – як прояв соціокультурних змін в суспільстві.	2	
5	Розвиток капіталістичних відносин та комерціалізація антикварної діяльності.	2	
	Аукціони як форма організації комерціалізованої антикварної діяльності.	2	
6	Соціокультурні фактори селекції предметів колекціонування.	2	
	Антикварні колекції як фактори суспільно-політичних та геополітичних відносин.	2	
Разом		28	

5. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ ЗМ	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
ЗМ 1	Теоретичне завдання №1	Поточний контроль проводиться у формі тестування в системі moodle, тест складається з 6 питань	Правильна відповідь на питання оцінюється в 0,5 бала.	3
	Практичне завдання №1	Підготовка та захист презентації за темою практичного заняття	Виконання практичного завдання (презентація) оцінюється в 1–2 бали, участь в обговоренні – 0–1 бал	3
	Практичне завдання №2	Підготовка та захист презентації за темою практичного заняття		3
Усього	3			9
ЗМ 2	Теоретичне завдання №2	Поточний контроль проводиться у формі тестування в системі moodle, тест складається з 6 питань	Правильна відповідь на питання оцінюється в 0,5 бала.	3
	Практичне завдання №3	Виконання письмової роботи на практичному занятті	Виконання письмового завдання оцінюється в 1–3 бали	3
	Практичне завдання №4	Виконання письмової роботи на практичному занятті		3
	Практичне завдання №5	Виконання письмової роботи на практичному занятті		3
Усього	4			12

ЗМ 3	Теоретичне завдання №3	Поточний контроль проводиться у формі тестування в системі moodle, тест складається з 6 питань	Правильна відповідь на питання оцінюється в 0,5 бала.	3
	Практичне завдання №6	Виконання письмової роботи на практичному занятті	Виконання письмового завдання оцінюється в 1–3 бали	3
	Практичне завдання №7	Виконання письмової роботи на практичному занятті		3
Усього	3			9
ЗМ 4	Теоретичне завдання №4	Поточний контроль проводиться у формі тестування в системі moodle, тест складається з 6 питань	Правильна відповідь на питання оцінюється в 0,5 бала.	3
	Практичне завдання №8	Виконання письмової роботи на практичному занятті	Виконання письмового завдання оцінюється в 1–3 бали	3
	Практичне завдання №9	Виконання письмової роботи на практичному занятті		3
Усього	3			9
ЗМ 5	Теоретичне завдання №5	Поточний контроль проводиться у формі тестування в системі moodle, тест складається з 6 питань	Правильна відповідь на питання оцінюється в 0,5 бала.	3
	Практичне завдання №10	Виконання письмової роботи на практичному занятті	Виконання письмового завдання оцінюється в 1–3 бали	3
	Практичне завдання №11	Виконання письмової роботи на практичному занятті		3
	Практичне завдання №12	Виконання письмової роботи на практичному занятті		3
Усього	4			12
ЗМ 6	Теоретичне завдання №6	Поточний контроль проводиться у формі тестування в системі moodle, тест складається з 6 питань	Правильна відповідь на питання оцінюється в 0,5 бала.	3
	Практичне завдання №13	Виконання письмової роботи на практичному занятті	Виконання письмового завдання оцінюється в 1–3 бали	3
	Практичне завдання №14	Виконання письмової роботи на практичному занятті		3
Усього	3			9
Разом	20			60

6. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
Залік	Теоретичне завдання	Контроль теоретичних знань проводиться у формі тестування в системі Moodle і передбачає відповідь на 30 питань або завдань з теоретичної (лекційної) частини курсу	Оцінювання залежить від різновиду питання або завдання, відбувається автоматично в системі Moodle. Правильна відповідь	30

	Практичне завдання	Тема практичного завдання «Колекціонування як популяризація наукового знання»	Практичне завдання виконується у формі презентації і передбачає захист на заліковому тижні. Оцінюється якість виконання та захист презентації.	10
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

7. Рекомендована література

Основна:

1. Балаш А. Н. История коллекционирования произведений искусства, эпоха Возрождения: учеб. пособие для студентов бакалавриата по направлению 50.03.03 «История искусства». Санкт-Петербург: С.-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств, 2016. 75 с. URL: <http://eios.spbgik.ru>
2. Стрижевский Л.Ф., Чехов И.В. Визитная карточка страны. М., «Детская литература», 1990.
3. Устюгова Е. Н. Стиль и культура: опыт построения общей теории стиля. Санкт-Петербург: С.-Петерб. гос. ун-т, 2003. 260 с.
4. Швидка Л. 20 років сучасним поштовим маркам України. Каталог. XIII національна філателістична виставка УКРФІЛЕКСП-2012. Одеса, 2012.
5. Pears S. On collecting: an investigation into collecting in the European tradition. London: Routledge, 1995. 440 p.

Додаткова:

1. Арциховский А.В. Развитие археологии и этнографии до середины XIX в. // Очерки истории исторической науки в СССР. Т. 1. М.: Изд-во Академии наук СССР, 1955.
2. Балаш А. Н. Искусство жить искусством: арт-дилер в художественной жизни Европы XVI – первой половины XVIII в. Санкт-Петербург: С.-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств, 2011. 104 с.
3. Бернштейн Б. М. Кристаллизация понятия искусства в новоевропейской истории // Искусство Нового времени: опыт культурологического анализа. Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. С. 40–84.
4. Василюк К.В., Дмитриева Л.М. Коллекционирование как особенный тип символического потребления // Омский научный вестник. 2013. № 1(115). С. 217— 220.
5. Грицкевич В. П. История музейного дела до конца XVIII в. Санкт-Петербург: С.-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств, 2004. 408 с.
6. Кантор Б. Коллекционирование минералов. М. 1982. 173 с.
7. Ліві Томас. Завдання філателістичної індустрії – прогресуючий рух уперед. Філателія України, 2004, № 5, с. 8-12.
8. Музейная педагогика. Междисциплинарные диалоги. Первая тетрадь. – СПб.: Спец. лит-ра, 1998. – 149 с.
9. Ратникова Г.П. Нове у поштовій технології. Філателія України, 2004, № 5, с. 13-15.
10. Саверкина И. В. История частного коллекционирования в России: учеб. пособие. Санкт-Петербург: С.-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств, 2004. 207 с.

- 11.Сердечна Л. Філателія: захоплення для колекціонерів, бізнес для пошти. Філателія України, 2002, № 6, с. 10-13.
- 12.Стасов В.В. История книги «Византийские эмали» А.В.Звенигородского. – СПб., 1898. – 270 с.
- 13.Таньчук Р. Искусство коллекционирования: коллекционирование как форма культуральной активности. Харьков: Гуманитар. центр, 2016. 372 с.
- 14.Юренева Т. Ю. Музей в мировой культуре. Москва: Рус. слово, 2003. 536 с.
- 15.Haskell F. The ephemeral museum. Yale: Univ. Press, 2000. 200 p.

Інформаційні джерела:

1. Асоціація нумізматів та колекціонерів України <https://anu.net.ua/ru/>
2. Найбільш цінні монети світу та України <https://dema.com.ua/Dorogi-Monety>
3. Запорізька спадщина: <http://heritage.zp.ua>
4. Інститут історії України НАН України: www.history.org.ua
5. Культура України: електронна бібліотека: <http://elib.nlu.org.ua>
6. 11.Український історичний журнал: www.uhj.history.org.ua